DOMSTOLENS DOM (første afdeling)
7. marts 1985*

I sag 48/84

angående en anmodning, som Oberlandesgericht Koblenz i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag

Hannelore Spitzley

mod

Sommer Exploitation SA

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artiklerne 17 og 18 i ovennævnte konvention af 27. september 1968,

har

DOMSTOLEN (første afdeling)

sammensat af afdelingsformanden G. Bosco, dommerne T. Koopmans og R. Joliet,

generaladvokat: Sir Gordon Slynn
justitssekretær: P. Heim

efter at der er afgivet mundtlige indlæg af Christof Böhmer som befuldmægtiget for Forbundsrepublikken Tyskland, af J. R. J. Braggins som befuldmægtiget for Det forenede Kongeriges regering samt juridisk konsulent Johannes F. Buhl og medlem af den juridiske tjeneste Jörn Pipkorn som befuldmægtigede for Kommissionen for De europæiske Fællesskaber,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 17. januar 1985,

afsagt følgende

* Processprog: Tysk.

DOM

(Sagsfremstillingen udelades)

Præmisser

1 Ved kendelse af 3. februar 1984, indgået til Domstolen den 24. februar 1984, har Oberlandesgericht Koblenz i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter benævnt konventionen), stillet to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af konventionens artikler 17 og 18.

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag anlagt af Sommer Exploitation SA (herefter benævnt Sommer), der har hjemsted i Neuilly (Frankrig), og som fremstiller filt, mod fru H. Spitzley, som er indehaver af et firma i Forbundsrepublikken Tyskland, med påstand om betaling af stof, som fru Spitzley havde købt hos Sommer.

3 Fru Spitzley, som blev indstævnt for Landgericht Koblenz, bestred ikke rigtigheden af Sommer's krav, men stillede krav om modregning med nogle beløb, som hendes ægtefælle, W. Spitzley, havde til gode hos Sommer.

4 Sommer skyldte hr. Spitzley disse beløb i provision i henhold til en agenturaftale, som var indgået i 1976. Beløbene var senere blevet overdraget til fru Spitzley.

5 Ved Landgericht bestred Sommer fru Spitzley's krav om modregning af materielle grunde. Landgericht, der påkendte sagen i realiteten, anerkendte kun modregning med et begrænset beløb og dømte fru Spitzley til at betale resten af det beløb, Sommer havde krævet.

6 Både fru Spitzley og Sommer appellerede dommen til Oberlandesgericht Koblenz, som rejste spørgsmålet, om de tyske retter var kompetente til at påkende det modkrav, fru Spitzley havde fremsat. Oberlandesgericht anførte i den forbindelse, at den agenturaftale, som var indgået mellem hr. Spitzley og Sommer, i artikel VII indeholdt en værnetingsklausul til fordel for retterne på Sommer's hjemsted, dvs. til fordel for de franske retter, i alle sager vedrørende denne aftale.

7 Oberlandesgericht har imidlertid i forelæggelseskendelsen understreget, at selv om eksistensen og fortolkningen af denne klausul synes at indebære, at de tyske retter er inkompetente, kan den omstændighed, at Sommer aldrig har påberåbt sig klausulen, men derimod har fremsat indsigelse vedrørende realiteten, have bevirket, at de tyske retter er tillagt kompetence i medfør af reglen i konventionens artikel 18.

8 Oberlandesgericht har derfor anset det for nødvendigt at forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Bevirker den omstændighed, at sagsøgeren ikke har rejst indsigelse mod fremsættelsen af et modkrav, som ikke beror på samme aftale eller faktiske omstændigheder som hovedkravet i sagen, og for hvilket der i medfør af konventionens artikel 17 gyldigt er truffet en aftale om enekompetence, at et processuelt forbud mod modregning, der følger af denne værnetingsaftale og fortolkningen heraf (jfr. Domstolens dom af 9.11.1978 i sag 23/78, Meeth mod Glacetal), bortfalder?

2) Eller er retten i et sådant tilfælde afskåret fra at træffe afgørelse med hensyn til modkravet på grund af værnetingsaftalen og det deri indeholdte forbud mod modregning, selv om sagsøgeren ikke har rejst indsigelse mod fremsættelsen af modkravet?«

9 Forbundsrepublikken Tysklands regering, Det forenede Kongeriges regering og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, som har indgivet indlæg i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen, har alle givet udtryk for den opfattelse, at det er det første spørgsmål, der må besvares bekræftende.

10 Med de forelagte spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige oplyst, om den værnetingsaftale, der i henhold til konventionens artikel 18 følger af, at

sagsøgte giver møde for den ret, for hvilken sagen er indbragt, uden at bestride dens kompetence, får virkning:

— når den pågældende rets manglende kompetence ikke vedrører det krav, der er fremsat af sagsøgeren, men et modkrav fremsat af sagsøgte;

— når den pågældende rets manglende kompetence er en følge af en værnetingsklausul, som er i overensstemmelse med kravene i konventionens artikel 17.

11 Konventionens artikel 18 er affattet således:

»For så vidt retten i en kontraherende stat ikke allerede er kompetent i medfør af andre bestemmelser i denne konvention, bliver den kompetent, når sagsøgte giver møde for den. Denne regel finder ikke anvendelse, såfremt sagsøgte kun giver møde for at bestride rettens kompetence, eller såfremt en anden ret i medfør af artikel 16 er enekompetent«.

12 Artikel 17 bestemmer:

»Såfremt parterne i tilfælde, hvor mindst en af dem har bopæl på en kontraherende stats område, ved en skriftlig aftale eller ved en mundtlig aftale, der er skriftligt bekræftet, har vedtaget, at en ret eller retterne i en kontraherende stat skal være kompetente til at påkende allerede opståede tvister eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, er alene denne ret eller retterne i den pågældende stat kompetente.

Aftaler om retternes kompetence er ugyldige, såfremt de strider mod bestemmelserne i artikel 12 og 15, eller såfremt de udelukker kompetencen for de retter, som i medfør af artikel 16 er enekompetente.

Såfremt aftalen om retternes kompetence kun er indgået til fordel for en af parterne, bevarer denne retten til at anlægge sag ved enhver anden ret, der er kompetent efter denne konvention« .

13 Det bemærkes, at disse to bestemmelser udgør afdeling 6 i konventionens afsnit II, og at overskriften til denne afdeling er »Aftaler om kompetence«. Mens artikel 17

omhandler den af parterne udtrykkeligt indgåede værnetingsaftale, vedrører artikel 18 den stiltiende værnetingsaftale, der følger af, at sagsøgte giver møde for den ret, for hvilken sagen er indbragt, uden at bestride dens kompetence.

14 Disse to bestemmelser viser, at konventionen i videst muligt omfang og inden for de grænser, der er fastsat henholdsvis i artikel 17, stk. 2, og i artikel 18, 2. pkt., giver parterne frihed til at vælge den ret, som de vil overlade afgørelsen af deres tvister til.

15 Artikel 18 bygger på den opfattelse, at sagsøgte ved at give møde for den ret, sagsøgeren har indbragt sagen for, uden at bestride dens kompetence, forudsætningsvis giver sit samtykke til, at sagen indbringes for en anden ret end den, som udpeges af konventionens øvrige bestemmelser.

16 Den nationale ret har for det første spurgt, om artikel 18 finder anvendelse i en sag som den, der er indbragt for den, dvs. en sag, hvor det er sagsøgeren, som ved den ret, som han selv har indbragt sagen for, går med til at drøfte realiteten i et modkrav fremsat af sagsøgte, som retten ellers ikke er kompetent til at påkende.

17 Den tvivl, som den nationale ret har givet udtryk for i denne henseende, hidrører fra formuleringen af artikel 18. Bestemmelsen vedrører nemlig udtrykkelig kun værnetingsaftaler, der følger af, at sagsøgte giver møde for den ret, som sagsøgeren har indbragt sagen for.

18 En fortolkning af artikel 18 på grundlag af det formål, bestemmelsen forfølger, samt på grundlag af den sammenhæng, den indgår i, og som er beskrevet ovenfor, gør det imidlertid muligt at drage den slutning, at et tilfælde som det, den nationale ret hentyder til, ligeledes falder ind under artikel 18's anvendelsesområde.

19 En sagsøger, som — stillet over for et modkrav fremsat af sagsøgte, som den ret, for hvilken sagen er indbragt, ikke har kompetence til at påkende — fremsætter realitetsindsigelse mod modkravet uden dog at bestride rettens kompetence, befinder sig nemlig i en situation, der svarer til den, der udtrykkeligt er omhandlet i artikel 18, hvor sagsøgte giver møde for den ret, sagsøgeren har indbragt sagen for, og undlader at bestride rettens kompetence.

20 Derfor fører sagsøgerens adfærd i en sag som den, der foreligger for den nationale ret, i medfør af konventionens artikel 18 til, at den ret, for hvilken sagen er indbragt, bliver kompetent, såfremt de øvrige betingelser for at anvende bestemmelsen er opfyldt. Disse er blandt andet angivet i dommen af 24. juni 1981 (Elefanten Schuh, 150/80, Sml. s. 1671).

21 Denne fortolkning tilgodeser i øvrigt, som Det forenede Kongeriges regering med rette har anført, de procesøkonomiske hensyn, der — som Domstolen har udtalt i sin dom af 9. november 1978 (Meeth, 23/78, Sml. s. 2133) — ligger til grund for hele den konvention, som artikel 18 indgår i.

22 Denne konklusion anfægtes ikke af, at det af sagsøgte fremsatte modkrav som anført i forelæggelseskendelsen ikke beror på samme aftale eller faktiske omstændigheder som hovedkravet i sagen. Dette er nemlig et spørgsmål om processuelle modregningsbetingelser, som igen afhænger af de lovbestemmelser, der er gældende i den stat, hvor den pågældende ret ligger.

23 Den nationale ret har for det andet rejst spørgsmålet, om artikel 18 kan finde anvendelse, når den ret, for hvilken sagen er indbragt, er inkompetent, fordi modkravet er omfattet af en værnetingsaftale til fordel for retterne i en anden kontraherende stat end den, hvor førstnævnte ret ligger.

24 I den forbindelse bemærkes, at artikel 18 i henhold til bestemmelsens 2. pkt. ikke finder anvendelse, hvis en anden ret er enekompetent i medfør af konventionens artikel 16. Den situation, der omhandles i artikel 17, er derfor ikke omfattet af de undtagelser fra artikel 18, som er fastsat i denne bestemmelse.

25 Som Domstolen allerede har udtalt i ovennævnte dom af 24. juni 1981, kan der ikke af konventionens almindelige opbygning eller formål udledes nogen begrundelse for at antage, at parterne efter en værnetingsaftale i henhold til artikel 17 skulle være afskåret fra frivilligt at indbringe deres sag for en anden ret end den, der er udpeget i aftalen.

26 Heraf følger, at den omstændighed, at en ret er udpeget som kompetent i en værnetingsaftale i henhold til artikel 17, ikke udelukker, at artikel 18 kan finde anvendelse, hvis sagen indbringes for en anden ret.

27 Det af Oberlandesgericht Koblenz forelagte spørgsmål må derfor besvares således, at retten i en kontraherende stat bliver kompetent i medfør af konventionens artikel 18, når sagsøgeren i en sag, der behandles af denne ret, ikke rejser indsigelse mod fremsættelsen af et modkrav, som ikke beror på samme aftale eller faktiske omstændigheder som hovedkravet i sagen, og for hvilket der i medfør af konventionens artikel 17 gyldigt er truffet en aftale, hvorefter retterne i en anden kontraherende stat er enekompetente.

Sagens omkostninger

28 De udgifter, der er afholdt af Forbundsrepublikken Tysklands regering, af Det forenede Kongeriges regering og af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale domstol, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (første afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt den af Oberlandesgericht Koblenz ved kendelse af 3. februar 1984, for ret:

Retten i en kontraherende stat bliver kompetent i medfør af artikel 18 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, når sagsøgeren i en sag, der behandles af denne ret, ikke rejser indsigelse mod fremsættelsen af et modkrav, som ikke beror på samme aftale eller faktiske omstændigheder som hovedkravet i sagen, og for hvilket der i medfør af konventionens artikel 17 gyldigt er truffet en aftale, hvorefter retterne i den anden kontraherende stat er enekompetente.

Bosco Koopmans Joliet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 7. marts 1985.

P. Heim
Justitssekretær

G. Bosco
Formand for første afdeling